

3. Kostina, N. I., Suchok, N. I. (2010). Komertsiiini banky: modeliuvannia diialnosti ta prohnolz. Irpin : NUDPS Ukrainy [in Ukrainian].
4. Uriad razom iz NBU ta bankamy doopratsovuiut derzhavnu prohramu «Dostupni kredyty 5-7-9%». Ekonomichna pravda. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/04/9/659191/> [in Ukrainian].
5. The Global Competitiveness Report. URL: <http://www3.weforum.org> [in English].
6. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy : Kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 r. № 435-IV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15> [in Ukrainian].
7. Nahrebelna V. I. Teoriia ta praktyka vyznachennia limitu kredytuuvannia u formi overdraft. URL: http://www.rusnauka.com/14_NPRT_2010/Economics/66890.doc.htm. [in Ukrainian].
8. Vnukova, N. M. (2014). Rozvytok rynkiv finansovykh posluh v umovakh yevropeiskoi intehratsii. N. M. Vnukova (Ed.). Kh. : TO Ekskliuzyv [in Ukrainian].
9. Osnovnyye preimushchestva ispolzovaniya overdrafta. URL: <https://privatbank.ua/ru/business/srednemu-i-krupnomu-biznesu/overdraft> [in Russian].
10. Revolving loans and overdrafts. Monetary and financial statistics of the European Central Bank. URL: https://www.ecb.europa.eu/stats/money/interest/interest/html/interest_rates_A2Z1.A.A.2250.N.en.html [in English].

Гомон Марина Володимирівна
молодший науковий співробітник
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку
НАПрН України
ORCID: 0000-0002-1075-408X

ОЦІНКА РЕАЛІЗАЦІЇ ПІЛЬГОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Наукова робота присвячена дослідженню проблем державного регулювання інноваційної діяльності підприємств за допомогою впровадження податкових пільг. Автором було запропоновано показники доцільності, результативності та ефективності застосування податкових пільг для оцінки реалізації пільгового оподаткування інноваційної діяльності.

Ключові слова: податкові пільги, доцільність, результативність, ефективність, стимулювання, інноваційна діяльність підприємств.

Homon Maryna

*Junior Researcher of the Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovate Development of NALS of Ukraine
ORCID: 0000-0002-1075-408X*

EVALUATION OF THE REALIZATION OF PREFERENTIAL TAXATION OF ENTERPRISES INNOVATIVE ACTIVITIES

The scientific work is devoted to the study of the problems of state regulation of innovative activity of enterprises through the introduction of tax incentives. The author proposed indicators of expediency, effectiveness and efficiency of tax incentives to evaluate the implementation of preferential taxation of innovation.

Keywords: tax incentives, expediency, efficiency, effectiveness, incentives, stimulation, innovative activity of enterprises.

Країни зацікавленні в підтримці науки та інновацій, стимулюванні їх розвитку, так як розвиток інноваційної діяльності свідчить про високий рівень конкурентоспроможності. Тому інноваційна діяльність потребує державної підтримки та стимулювання.. Здатність податкових пільг здійснювати стимулюючий вплив на активізацію інноваційної діяльності, шляхом полегшення умов ведення діяльності та мотиваційного елементу для підприємства свідчить про наявність потенціалу пільгового оподаткування. З метою підвищення ефективності інноваційної діяльності підприємств необхідною є оцінка реалізації пільгового оподаткування інноваційної діяльності. Послідовність процедури оцінки реалізації пільгового оподаткування інноваційної діяльності пропонується виконувати за такими етапами:

Етап 1. Оцінка доцільності запровадження податкових пільг. Оцінюється бюджетна спроможність надання пільг, що дозволить провести подальшу оцінку результативності та ефективності запроваджених податкових пільг.

Етап 2. Оцінка результативності застосування податкових пільг. Оцінюється досягнення передбачуваних цільових результатів запроваджених податкових пільг. Якщо результат відсутній або має негативне значення, то приймається рішення про скасування або істотну зміну спрямованості податкових пільг. За умови достатності показника результативності проводиться оцінка ефективності.

Етап 3. Оцінка ефективності запроваджених та застосовуваних податкових пільг. Оцінюється відношення результатів і здійснених для досягнення результатів витрат, а також вплив пільгового оподаткування на інноваційну діяльність підприємств.

Під доцільністю пільгового оподаткування варто розуміти його поточний стан і наслідки впровадження, а також подальші перспективи з передбаченням покращень і реформ. Критерієм оцінки доцільності пільгового оподаткування є бюджетна спроможність їх введення, що дасть можливість уникнути ситуації, коли втрати внаслідок запровадження пільгового оподаткування перевищують доходи бюджету.

За допомогою регресійної лінійної моделі було спрогнозовано обсяги втрат доходів бюджету через застосування податкових пільг (рис.1).

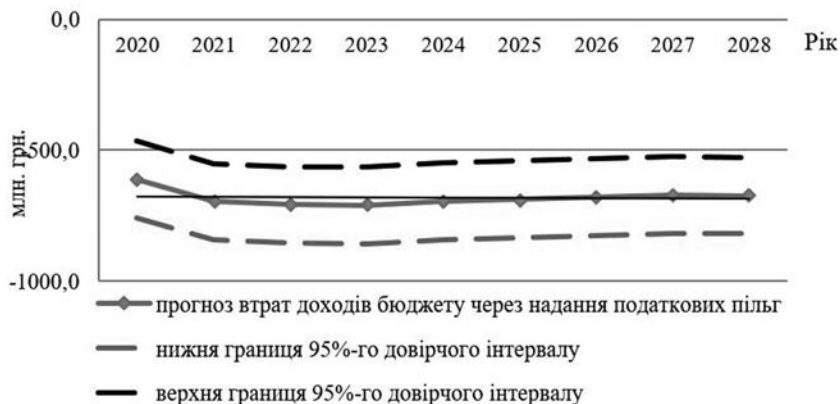

Рис. 1. Прогноз обсягу втрат доходів бюджету від надання податкових пільг*

*побудовано автором за даними [1,2]

Прогнозовані показники свідчать про позитивну тенденцію, тобто втрати доходів від надання податкових пільг зростають, однак слід відзначити те, що прогнозовані втрати доходів бюджету внаслідок впровадження податкових пільг хоч і високі, проте, ймовірно, матимуть тенденцію до зниження відповідно до розрахунків, починаючи з 2024 року. Втрачені доходи бюджету можуть бути цілком виправданими у якості державних інвестицій в інноваційну діяльність. Якщо порівнювати із грошовими обсягами прямої державної фінансової підтримки, то надання податкових пільг може стати менш затратним для економіки країни, крім цього у довгостроковій перспективі такі податкові пільги повернуться державі як доходи у вигляді розширення податкових баз через реалізацію інноваційної продукції та технологій.

Результативність пільгового оподаткування інноваційної діяльності – ступінь впливу податкових пільг як інструменту податкового регулювання на результати діяльності підприємства, в цьому разі – підвищення його інноваційної активності.

Іванов Ю. Б. зазначає, що при наданні податкових пільг в податковому регулюванні необхідно враховувати інтереси як держави, так і інтереси платників податків [3]. З боку держави, стимулювання інноваційної діяльності має відношення до збільшення доходів держави через певний проміжок часу, так як окупність інноваційних проектів має часовий лаг. Так, доходи держави завдяки наданню пільг суб'єктам інноваційної діяльності будуть зростати за рахунок збільшення податкових надходжень цих же суб'єктів господарювання, так як успішна інноваційна діяльність супроводжується оновленням виробництва і збільшенням прибутку. Тому можна вважати, що результатом від стимулювання інноваційної діяльності буде збільшення податкових надходжень у майбутньому.

Для оцінки результативності пільгового оподаткування запропоновано показник еластичності, який визначається як відношення відносної зміни податкових надходжень до відповідної зміни функціонально пов'язаної з нею незалежної змінної – податкових пільг (1.1).

$$E_{\text{пн}} = \frac{\% \Delta \text{ПН}}{\% \Delta \text{ПП}}, \quad (1.1)$$

де Δ ПН – темп росту податкових надходжень до Зведеного бюджету, %;

Δ ПП – темп росту обсягу наданих податкових пільг, %.

Податкові надходження можна вважати еластичними, якщо відсоткова зміна податкових пільг спричинює відносно більшу відсоткову зміну обсягів податкових надходжень до бюджету $E_{\text{пн}} > 1$. Нееластичними податкові надходження від надання податкових пільг вважаються тоді, коли відсоткова зміна обсягу податкових пільг зумовлює відносно меншу відсоткову зміну обсягів податкових надходжень $E_{\text{пн}} < 1$.

Динаміку показника еластичності податкових надходжень від податкових пільг за період 2010-2018 рр. подано на рис. 2.

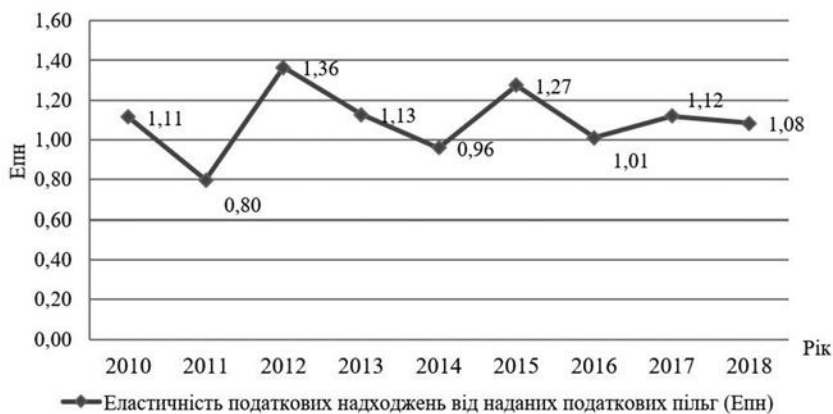

Рис. 2. Динаміка еластичності податкових надходжень від наданих податкових пільг, 2010-2018 рр.*

* розраховано на основі [1,2]

Виходячи із даних на рис.2 майже за весь досліджуваний період показник еластичності більший за одиницю (за винятком 2011 р. та 2014 р. – в цей період відбувалася інвентаризація пільг із подальшим скороченням їх кількості у наступних роках, а також редакції Подат-

кового кодексу України). Таким чином, зміна податкових пільг цілком може призвести до зростання податкових надходжень, податкові пільги можуть позитивно впливати на формування податкових надходжень що є підтвердженням результативності надання податкових пільг для держави.

З точки зору оцінки результативності пільгового оподаткування для підприємства, результатом буде підвищення рівня інноваційної діяльності та збільшення доходів. Так як податкові пільги є свого роду інвестиціями держави в інноваційний розвиток, їх застосування дозволяє зменшити податкові зобов'язання платника і таке зменшення є сумою вивільнених фінансових коштів підприємства, які підприємство повинне було б сплатити, та замість цього – може вкласти ці кошти в реінвестування виробництва, тобто збільшити обсяг інноваційних витрат за рахунок власних коштів, тому запропоновано показник рівня результативності пільгового оподаткування інноваційної діяльності підприємств (1.2).

$$P = \frac{\Delta \text{ПП}}{\Delta \text{ВІ}_{\text{в.к}}}, \quad (1.2)$$

де $\Delta \text{ПП}$ – темп росту обсягів наданих податкових пільг;

$\Delta \text{ВІ}_{\text{в.к}}$ – темп росту витрат на інновації за рахунок власних коштів підприємства.

Кизим М. О. та Касьянова Л. В. зазначають, що стимулювання інноваційної діяльності за допомогою пільгового оподаткування відбувається способом полегшення тягаря інноваційних витрат, залежно від етапу життєвого циклу інновацій та від суб'єкта інноваційного процесу [4]. Тому доцільно розглянути особливості пільгового оподаткування за етапами життєвого циклу інноваційного процесу (рис. 3).

Таким чином, за допомогою запропонованого показника можна простежити на загальних умовах чи є податкові пільги результативними і дійсно мають позитивний вплив на активізацію інноваційної активності підприємств, як інструменти податкового стимулювання.

	Етап ЖЦ		
	1	2	3
Рівень регулятивного потенціалу пільгового оподаткування інноваційної діяльності	достатній спад	недостатній ДКР	низький впровадження
	4 низький уповільнення зростання	5 середній виробництво	6 недостатній фундаментальні НДР
	7 достатній перехід від прикладних НДР до ДКР	8 високий перехід від впровадження до зростання	9 високий зростання

Рис. 3. Значення рівня результативності пільгового оподаткування інноваційної діяльності відносно етапів життєвого циклу інновацій

Вибір показників оцінки ефективності пільгового оподаткування інноваційної діяльності було обрано на основі дослідження [5], з урахуванням цілей, суб'єктів та напрямів реалізації державного регулювання.

Зовнішня ефективність (макрорівень) пільгового оподаткування, з огляду на інтереси та потреби держави виражається у оптимальному співвіднесенні надходжень та витрат. Внутрішня ефективність (мікрорівень) визначається шляхом аналізу впливу інструментів податкового стимулювання на результати діяльності суб'єктів інноваційної діяльності. Ефективність застосування податкових пільг в інноваційній діяльності підприємства визначається за такими показниками:

1) Коефіцієнт ефективності оподаткування. Ріст цього показника у динаміці відображає сприятливу тенденцію збільшення чистого прибутку при незмінних або зменшених податкових платах (1.4):

$$K_{\text{еф}} = \frac{\text{ЧП}}{\sum \text{ППі}}, \quad (1.4)$$

де ЧП – чистий прибуток підприємства, грн.;

$\sum \text{ППі}$ – загальний розмір всіх сплачених податків, грн..

2) Коефіцієнт ефективності використання податкових пільг. Визначає ефективність використання підприємством передбачених законодавством податкових пільг (1.5):

$$K_{\text{шп}} = \frac{\sum \text{П}}{\sum \text{П} - \text{ППп}} \quad (1.5)$$

де $\sum \text{П}$ – сума використаних податкових пільг грн.;

ППп – планові податкові платежі (податкові зобов'язання з врахуванням суми податкових пільг), грн.

3) Коефіцієнт пільгового оподаткування, який заключає в собі сукупність загальних показників ефективності податкового стимулювання та дає результат впливу податкових пільг на виручку, собівартість реалізованої продукції та балансовий прибуток (1.6):

$$K_{\text{пз}} = \frac{\sum \text{П}}{Q(\text{ЧП,ВД})}, \quad (1.6)$$

де $\sum \text{П}$ – сума використаних податкових пільг;

$Q(\text{ЧП,ВД})$ – розмір виручки (чистого прибутку, валового доходу).

Аналіз запропонованих показників надасть можливість оцінити реалізацію пільгового оподаткування інноваційної діяльності підприємств.. Для поточної оцінки стану пільгового оподаткування інноваційної діяльності в Україні доцільно виконати оцінку ефективності пільгового оподаткування на мікрорівні.

Важливим напрямком є оцінювання ефективності податкових пільг в рамках вдосконалення державного регулювання інноваційної діяльності підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Річні звіти про виконання Державного бюджету України. Державна казначейська служба України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu>.

2. Зведені звіти «Про суми задекларованих пільг по оподаткуванню у розрізі кодів пільг щодо кожного виду податку за КВЕД». ДФСУ. URL: <http://sfs.gov.ua>.

3. Іванов Ю. Б. Регулятивний потенціал податкової системи України: монографія. Харків: ХНЕУ, 2009. 400 с.

4. Кизим М. О. Касьянова Л. В. Класифікація інструментів податкового стимулювання інновацій. *Проблеми економіки*. 2012. № 4. С. 23–29.

5. Гордеева О. В. Оценка эффективности налоговой политики. *Налоги и налогообложение*. 2006. № 10. URL: <http://www.lawmix.ru/bux/78437>.

REFERENCES

1. Annual reports on the implementation of the State Budget of Ukraine. State Treasury Service of Ukraine. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu> [in Ukrainian].

2. Consolidated reports «On the amounts of declared tax benefits in terms of benefit codes for each type of tax under the NACE», DFSU. URL: <http://sfs.gov.ua/> [in Ukrainian].

3. Ivanov, Yu. B. (2009). Regulatory potential of the tax system of Ukraine. Kharkiv: KHNEU [in Ukrainian].

4. Kyzym, M. O., Kasianova, L. V. (2012). Classification of instruments of tax stimulation of innovations. *Problemy ekonomiky - Problems of the economy*, 4, 23–29 [in Ukrainian].

5. Gordeeva, O. V. (2006). Evaluation of the effectiveness of tax policy. *Nalogi i nalogooblozheniye - Taxes and taxation*, 10. URL: <http://www.lawmix.ru/bux/78437> [in Russian].